

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**доктора економічних наук, професора
ЯКУБОВСЬКОГО СЕРГІЯ ОЛЕКСІЙОВИЧА**

на дисертаційну роботу Долі Романа Миколайовича на тему:
«Фінансові інструменти сприяння діяльності міжнародного бізнесу в умовах
глобалізації», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних
наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні
економічні відносини

1. Актуальність теми дослідження

Для сучасного міжнародного бізнесу характерні глибокі зміни і трансформації, пов'язані зі зрушеннями в товарній структурі міжнародної торгівлі, що змінюють відносну ефективність звичних методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності й обумовлюють розвиток і впровадження в практику міжнародного бізнесу нових методів і фінансових інструментів.

Глобалізація фінансових ринків сприяє переливу міжнародного капіталу, зміцненню й ускладненню зв'язків національних фінансових ринків і посиленню їх взаємозалежності. Глобалізація промислового виробництва збільшує можливості виробників, загострює конкуренцію між ними, у тому числі за капітал, що відображається на ефективності ведення міжнародного бізнесу. Загострення конкуренції суб'єктів господарювання й галузей економіки внаслідок конкуренції компаній-виробників не тільки за ринок збуту або в рамках однієї галузі, але й за матеріальні ресурси інвесторів у масштабах світового економічного простору помітно вплинуло на активність суб'єктів міжнародного бізнесу й сприяло створенню нових фінансових інструментів для вирішення специфічних завдань.

Дані обставини і обумовлюють особливу актуальність дисертаційної роботи Долі Романа Миколайовича на тему: «Фінансові інструменти сприяння діяльності міжнародного бізнесу в умовах глобалізації».

2. Зв'язок дисертаційної роботи з напрямками наукових досліджень

Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та у рамках науково-дослідної теми «Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин» (№ державної реєстрації

0116U001990), у межах якої здійснено дослідження особливостей функціонування міжнародного бізнесу в умовах глобалізації та впливу фінансових інструментів на його розвиток (довідка № 133-05/19 від 24.05.2019 р.).

3. Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується ґрунтовним аналізом теоретичних концепцій і підходів до дослідження теоретичних і практичних аспектів фінансування міжнародної бізнес-діяльності країн світу в умовах глобалізації та низкою чинників, зокрема автор використовує широкий методичний інструментарій, що включає загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, зокрема: поєднання абстрактного й конкретного методів (для дослідження сутності дефініції фінансові інструменти, міжнародний бізнес) (пп. 1.1, 1.2); логічний та історичний методи (при дослідженні умов формування та розвитку міжнародного бізнесу) (пп. 1.1., 1.2); системний аналіз і синтез (для обґрунтування методичних підходів до аналізу особливостей впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу; для обґрунтування подальшого використання фінансових інструментів у міжнародній бізнес-діяльності України) (пп.1.3, 3.2); комплексний системний аналіз (із метою виявлення асиметрій та сучасних тенденцій розвитку міжнародного бізнесу) (п. 2.1); методи економіко-математичного моделювання (при оцінці ефективності використання фінансових інструментів у міжнародному бізнесі) (пп. 2.2, 2.3, 3.1); статистичний метод та метод порівняльного аналізу (для систематизації чинників впливу на діяльність міжнародного бізнесу) (пп. 2.1, 2.3, 3.1); комбінований підхід із використанням багатофакторних методів дослідження (при визначенні ключових чинників впливу на розвиток міжнародного бізнесу в умовах фінансової глобалізації, розробці концептуальних основ удосконалення заходів сприяння діяльності міжнародного бізнесу, обґрунтуванні механізму залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України в умовах глобалізації) (пп. 2.2, 3.1, 3.2).

Зміст дисертаційної роботи відповідає назві теми, висновки розділів містять аргументовані положення щодо наукової новизни та реалізують поставлені автором завдання дослідження.

Положення, висновки та рекомендації, викладені у дослідженні, отримано здобувачем самостійно на основі власних досліджень, за рахунок

всебічного вивчення сучасної наукової літератури, зокрема, робіт окремих вітчизняних і зарубіжних вчених, що дозволило виконати аналіз та узагальнити зібрані статистичні дані. Результати дисертаційної роботи є достовірними та науково обґрунтованими, оскільки спираються на загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, що підтверджується наявністю логічного взаємозв'язку сформульованих завдань і отриманих результатів, аргументованістю теоретичних висновків, і базуються на використанні монографічних досліджень вітчизняних та зарубіжних економістів, офіційних статистичних та аналітичних матеріалів міжнародних організацій (групи Світового банку, СОТ, МВФ, UNCTAD), експертних оцінок рейтингових агентств, матеріалів міжнародних інформаційних агенцій, законодавчих та нормативних документів, статистичних даних Єврокомісії, Державної служби статистики України тощо.

У цілому, дисертаційна робота Долі Р.М. характеризується структурованістю, методичністю та обґрунтованістю одержаних результатів.

4. Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну та були отримані особисто дисертантом:

Цінним у науково-методичному сенсі є розробка авторського методичний підходу до дослідження особливостей функціонування міжнародного бізнесу у глобальному економічному просторі, а саме автором розроблено логіко-структурну схему дослідження ефективності впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації, що передбачає шість послідовних етапів, які об'єднують застосування як класичних загальнонаукових методів дослідження, так і методів економіко-математичного аналізу, а саме: 1. Дослідження теоретичних передумов впливу фінансових інструментів на бізнес-діяльність в умовах глобалізації; 2. Доведення асиметричності передумов розвитку міжнародного бізнесу в контексті глобалізації; 3. Характеристика особливостей функціонування фінансових інструментів у світовій економіці; 4. Аналіз ефективності впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу; 5. Оцінка особливостей функціонування фінансових інструментів в умовах сучасної України; 6. Розробка механізму залучення фінансових інструментів для сприяння міжнародній бізнес-діяльності України (стор. 76).

За результатами кластерного та факторного аналізу згруповано 190 країн світу за рівнем розвитку міжнародного бізнесу та виокремлено найбільш вагомі індикатори його формування для кожної з п'яти груп країн (стор. 90-94). Проведення факторного аналізу дало змогу оцінити асиметрію факторних навантажень індикаторів Індексу легкості ведення міжнародного бізнесу по кластерах та сформуванати математичний вигляд залежності (стор. 95-111).

Практичну цінність має розрахунок автором коефіцієнту ефективності кредитування на основі таких показників: рейтинг країни за отриманням кредитів; ефективність кредитних реєстрів; індекс рівня захисту кредитних операцій; індекс кредитної інформації; охоплення кредитним реєстром (% дорослого населення); охоплення кредитним бюро (% дорослого населення); коефіцієнту ефективності захисту міноритарних інвесторів на основі показників: індекс захисту міноритарних інвесторів; рейтинг захисту міноритарних інвесторів; індекс рівня розголошення інформації; індекс відповідальності директора; індекс юридичної відповідальності керівників; індекс прав акціонерів; індекс розвитку структури управління; індекс корпоративної прозорості) та коефіцієнту ефективності податкової системи на основі таких показників: кількість платежів на рік, часові витрати на оподаткування, загальну ставку податків і внесків та індекс процедур після подачі звітності та сплати податків) (стор. 125, 135, 142).

З метою систематизації країн світу за рівнем сприяння діяльності міжнародного бізнесу у роботі запропоновано методичний підхід дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу в умовах глобалізації, що передбачає проведення оцінки за інтегральним індексом фінансового сприяння міжнародного бізнесу, який є результуючою коефіцієнтів ефективності кредитування, ефективності захисту міноритарних інвесторів та ефективності податкової системи (стор. 144-145).

Заслугує наукової уваги запропонований автором механізм залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України в умовах глобалізації через активне запровадження інноваційних фінансових інструментів, у тому числі й онлайн, оновлення нормативно-правового забезпечення, розвиток страхового ринку, фінансово-кредитної та матеріально-технічної підтримки, який базується на подальшому розвитку цивілізованого фінансового ринку, його інструментів, привабливої середі міжнародного бізнесу з метою досягнення стабільних темпів економічного зростання; розробці, прийнятті і реалізації необхідних законодавчих актів;

розвитку відповідної інфраструктури ринку, розширенні спектру фінансових інструментів, тощо (стор. 184).

5. Повнота викладення результатів в опублікованих роботах

Матеріали дослідження Долі Р.М. у достатній мірі висвітлені у наукових працях автора. Основні положення і результати дослідження викладені автором у 11 наукових працях, серед яких 4 статті – у наукових фахових виданнях України та у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 1 – у закордонному періодичному виданні та 6 тез доповідей – у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 4,7 друк. арк., із яких особисто автору належить 3,1 друк. арк.

Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає необхідним вимогам щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

За змістом дисертація та автореферат оформлені відповідно до встановлених вимог МОН України, при цьому автореферат ідентично узагальнює та відображає основні положення, викладені у дисертації.

6. Теоретичне і практичне значення одержаних результатів

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у поглибленні теоретико-методичних засад дослідження впливу фінансових інструментів на розвиток міжнародного бізнесу у глобальній економічній системі та розробці механізму залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародної бізнес-діяльності України.

Практичні рекомендації, наукові розробки, висновки та пропозиції автора, викладені в дисертації, впроваджено в діяльність Міністерства фінансів України під час аналізу сучасної економічної та фінансової ситуації в Україні, перспектив її розвитку, а також при розробці пропозицій щодо удосконалення фінансової та податкової політики держави (довідка № 38000-02-10/28767 від 11.07.2019 р.), АТ КБ «ПриватБанк» при аналізі доцільності використанні фінансових інструментів та оцінці ефективності їх впливу на міжнародний бізнес в умовах глобалізації (довідка № 28-361 від 11.06.2019 р.), АТ «Мегабанк» при прийнятті бізнес-рішень щодо ефективності вибору фінансових інструментів при здійсненні інвестиційної діяльності (довідка № 65-10138 від 24.07.2019 р.), а також використовуються на факультеті міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу Харківського національного університету імені

В. Н. Каразіна при розробці методичного забезпечення і викладанні дисциплін «Інвестування», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародні фінанси», що підтверджується відповідними довідками.

7. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого дисертаційного дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

8. Дискусійні положення та недоліки щодо змісту дисертаційної роботи та автореферату

Відзначаючи загалом високий науковий рівень дисертаційної роботи Долі Романа Миколайовича, слід відзначити, що робота не позбавлена певних недоліків та дискусійних положень, до яких слід віднести такі:

1. Досліджуючи теоретичні засади впливу фінансових інструментів на міжнародну бізнес-діяльність країн світу в умовах глобалізації автор робить висновок щодо необхідності розвитку та залучення криптовалютних технологій задля сприяння фінансування міжнародного бізнесу (стор. 67-68, 175-177). Проте, на нашу думку, у роботі недостатньої уваги приділено питанню використання технології Blockchain у FinTech.

2. Позитивно оцінюючи проведення автором багатофакторного аналізу та оцінку факторних навантажень індикаторів Індексу легкості ведення міжнародного бізнесу за кластерами (стор. 95-111), разом з тим, варто відзначити, що використання детермінованих факторних систем має ряд обмежень, серед яких: нівелювання впливу інших чинників, понад ті, що включені до системи (моделюється ситуація, за якої включені до системи чинники в сукупності забезпечують стовідсотковий вплив на результативний показник, а не враховані фактори здійснюють нульовий вплив); часова обмеженість; підвищення необ'єктивності по відношенню до економічних процесів, яке обумовлюється тим, що недосконалі факторні моделі накладаються одна на одну, тим самим знижуючи реальність результатів їх дослідження.

3. Не заперечуючи висновок автора щодо трансформації фінансової сфери та тотальної діджиталізації діяльності на основі платформних рішень маємо зауважити, що робота виграла б, якби автор поряд із позитивними наслідками конкретизував наявні загрози процесу розвитку ринку альтернативного фінансування.

4. Підтверджуючи практичну цінність запропонованого автором механізму залучення фінансових інструментів задля сприяння міжнародній бізнес-діяльності України в умовах глобалізації (стор. 184), слід зазначити, що конкретизація автором заходів удосконалення регуляторної політики та пріоритетних реформ Уряду України щодо створення сприятливих умов для ведення бізнесу значно підвищило б якість дослідження.

5. У дисертації наявні певні редакційні упущення, неузгодженості та неточності, у деяких випадках текст носить описовий характер із загально відомими положеннями тощо.

Загалом, висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки і цінності дисертаційної роботи.

9. Відповідність дисертації нормативним вимогам Міністерства освіти і науки України. Загальні висновки по дисертаційній роботі

Дисертаційна робота Долі Романа Миколайовича на тему: «Фінансові інструменти сприяння діяльності міжнародного бізнесу в умовах глобалізації», яку подано на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини, виконана на високому науково-теоретичному рівні, є самостійною завершеною науковою роботою, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати щодо ефективності використання фінансових інструментів у міжнародній бізнес-діяльності країн світу в умовах глобалізації, має практичне значення.

Опубліковані автором дослідження наукові роботи та автореферат повністю відображають основні положення змісту дисертації. Висловлені зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

За сукупністю якісних та формальних ознак щодо актуальності обраної теми, обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірності та новизни, повноти викладення в опублікованих працях, подана до захисту дисертація відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та пунктам 9, 11, 12, 13, 14 чинного «Порядку присудження

наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами і доповненнями, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 р. №656, від 30 грудня 2015 р. №1159 та від 27 липня 2016 р. № 567), а її автор – Доля Роман Миколайович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова
Міністерства освіти і науки України

С. О. Якубовський

